

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת כי תצא תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווייען - גליון תתע"ג.

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווייען - לאק שעלדריק

למה זה עזבתן את האיש, קראן לו ויאכל לחם (שמות ב-כ), וברש"י שמא ישא אחת מכם ע"ש. ומצינו באמת שחז"ל גזרו על זה, שאסרו את פתן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהם (שבת יז:). ושמעתי בשם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל דלכן נתרבה נישואי התערובות במדינה זו, כי רוב המאכלים נעשית כעת בבתי חרושת של גויים, ויש בהם משום בישול עכו"ם, שזה נאסר משום בנותיהן, ולכן כיון שאין נזהרים בזה, סופו בא לבנותיהן בעוה"ר ע"כ. על כל פנים יש מליצה עליהם שלא קדמו בלחם, מפני שלא רצו להחטיאם להביאם לידי נסיון, אבל כיון שלא קדמו גם במים שאין שם טעם זה, רואים בעליל שגם מה שלא קדמו בלחם הוא מחמת רוע לבבם, ולכן לא יבואו בקהל ה'.

וְאֵל עוד, הרי אנו רואין שאחר שלא עלה לבלעם לקללם, כי הפך ה' את הקללה לברכה, אמר לבלק, ועתה הנני הולך לעמי, לכה איעצך אשר יעשה העם הזה וגו' (במדבר כד-יד), וברש"י שהשיא עצה זו להכשילם בזמה, ותקראן לעם לזבחי אלהיהן, הרי לנו כי לא חששו לקדושתם של ישראל, ואדרבה הפקירו בנותיהן להכשילם, ואם כן מה שלא קדמו את ישראל בלחם, אין זה אלא מרוע לב, ובדין הוא שלא יבוא בקהל. ולכן סיים הכתוב, ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם וגו', ומה עשה אז, שהכשילם בבנותיהן, אם כן אי אפשר לומר שמה שלא

אֵל יבא עמוני ומואבי וגו' בקהל ה' עד עולם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך, ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלקיך (כג-ד). ויש להבין תרי טעמא למה לי, וכי לא סגי בחדא, שעבורו לא יבואו בקהל ה'. גם מה שסיים, ולא אבה ה' אלקיך לשמוע וגו', לכאורה לא שייך לכאן, דאדרבה זו מגרע הסיבה לתעבם, כי סוף כל סוף לא עלתה מחשבתם בידם, ואדרבה נתהפכה קללתם לברכה. גם להבין למה אצל מצרים שזרקו זכוריהם ליאור, ונאסרו גם כן לבוא בקהל, מכל מקום דור שלישי יבא להם בקהל ה' (כג-ט), ועמוני ומואבי לא יבא בקהל ה' עד עולם. וברש"י פירש שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו וכו' ע"ש. וגם זה צריך ביאור, כי לא נתרקו עמון ומואב בשביל שהחטיאו ישראל, אלא מצד שציערו ישראל, שלא קידמו בלחם ובמים, ושכרו בלעם לקללם, ואם כן למה נתרקו יותר ממצרים.

וְנִרְאָה דהנה הכתוב אומר על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים. והכוונה כי על מה שלא קדמו בלחם היה מקום לדונם לזכות, כי בהיות בני ישראל קדושים ואין מתערבים עם שאר האומות, ולהאכילם לחם מביאה לידי קירבה, וכמו שמצינו ביתרו שאמר לבנותיו,

כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וגו' (בראשית כד-ז), ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד וכו', חזר ואמר לית אנא מובד סברי מן בריי, אלא עזרי מעם ה' ע"כ. ודברים אלו לכאורה הם תמוהים, שעל דבר כזה יחריד מובחר שבאבות לומר אשא עיני אל ההרים. אבל ידוע שלבן זקנו של בלעם היה מכשף גדול, וכל ענינו היה בהררי קדם מקום משכן כשפים וכדומה. וכמו שאמר בלעם מן ארם ינחני בלק מהררי קדם (במדבר כג-ז). ואיתא בזוהר הק', וכן כתבו המקובלים, שאם יקח אדם דבר בחנם ממכשף אזי יכולים לשלוט בהם, אבל אם ישלם בכסף מלא אין להם שליטה. וזהו שצעק יעקב, אשא עיני אל ההרים, היינו הרי קדם אשר משם כח של לבן לנחש ולקסם. ואמר אילו היה לי דבר לא הייתי מפחד ממנו, אבל הנני ערטלאי וצריך אני ליהנות ממנו בחנם, ואם כן אני מפחד ממנו שישלוט עלי ח"ו. ולכך מה' היתה שהוצרך לעבוד אצלו, ואם כן נטל הכל חלף עבודתו ולא בחנם. וזהו מאמר הפסוק, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בחנם, ושמה תאמר שלא רצו ליתן בחנם לטובתם שלא ישלוט בהם כישוף, אבל עכשיו ששכר עליך בלעם לקללך בכישופיו, נסתר טענתם, וזהו לאות כוונתם ותכונתם הרעה, ולכך אסור לדבק בם ע"כ.

ויש להוסיף, כי באמת לחשבון טובתם ששכרו את בלעם לקללם בגודל כח הכישוף שלו, היה להם לחזור ולמצוא עילה להקדים להם לחם ומים בחנם, כדי שיוכל הכישוף לפעול בהם. והם לא עשו כן, ולא קדמו אתכם בלחם ובמים, כי מגודל רוע לבבם ותכונתם הרעה לא רצו ליתן להם לחם ומים בחנם, הגם שזה נוגע לטובתם שיוכל למשול הקסמים בישראל, ולכן לא יבואו בקהל ה'.

ובזה נוכל להבין מה דאיתא בזוהר הק' (שמות ג.) אל תלחם את לחם רע עין וגו' (משלי כג-ז), בגין דנהמא או הנאה דההוא בר נש דהוי רע עין, לאו איהו כדאי למיכל ולאתהני מיניה, דאי כד נחתו ישראל למצרים לא יטעמון נהמא דמצראי, לא אשתבקו בגלותא, ולא יעיקון לון מצראי ע"ש. ולפי מה שנתבאר, הרי המצריים היה גדול כחם בכשפים, שאמרו למשה תבן אתה מכניס לעפריים

קדמו היתה בשביל שחששו על פתן משום בנותיהן, ולכן לא יבואו בקהל ה'. ואם כן נרמז בהכתוב גם מה שהחטיאו את ישראל, ועל כן עונשם יותר גדול מהמצרים, שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו.

והנה ברמב"ן הקשה, דהאיך אמר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, הרי מצינו (לעיל ב-ח) אוכל בכסף תשבירני ואכלתי, ומים בכסף תתן לי ושתיתי, כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר, והמואבים היושבים בער. ורבים אמרו שהם לא קדמו אותם, אבל ישראל קנו מהם וכו' ע"ש. וכן הוא בפירוש החזקוני והספורנו. ולפי זה בודאי שלא נוכל לומר שלא קדמו בלחם, בשביל להרחיקם מהחטא על ידי אכילת פת עכו"ם, שהרי עבור בצע כסף נתנו להם לחם.

*

אך יש בזה עוד, ונקדים מתחלה מה דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מח) שכאשר היו ישראל במצרים, בני אפרים בגאות לבם שהיו מזרע המלוכה וגבורי כח במלחמה, עמדו ולקחו נשותיהם ובניהם ובנותיהם ויצאו ממצרים, ורדפו המצריים אחריהם והרגו אותם מאתים אלף כולם גבורים, שנאמר (תהלים עח-ט) בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב ע"כ. וכן מבואר בתרגום יונתן (שמות יג-ז), והם היו המתים אשר החיה יחזקאל (סנהדרין צב:). ויש להבין למה מצינו כזאת רק על בני אפרים שיצאו קודם הזמן, ולא על שום שאר אחד מהשבטים. וגם מה שאמרו 'שהיו מזרע המלוכה', לאיזה צורך הדגישו כן. ועוד יותר תמוה, הלא מצינו במצרים, שלא היה עבד יכול לברוח משם, שהיתה הארץ מסוגרת (רש"י שמות יח-ט), ומבואר במפרשים שהיתה סגורה בכח הכישוף שהיו חכמים גדולים בחרטומתם, ואיך יצאו משם מאתים אלף.

ונראה בביאור הדברים, על פי מה שכתב בתפארת יהונתן בפרשתנו, לבאר מה דאיתא במדרש (ב"ר סב-ב) שאמר יעקב, אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי (תהלים קכא-א), אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה

שנה, אין ראייה שעשו זאת עבור קיום מצות ה', שלא ידחקו את הקץ, כי המדינה היתה מסוגרת ולא יכלו לצאת אפילו אם היו רוצים. אך בליל מכת בכורות הרי ניתנה להם רשות מהמצריים לצאת, ואף על פי כן לא יצאו, זה הראה באצבע כי מה שלא יצאו עד עתה, גם כן היתה מצד ציווי ה', שאפילו אם היה בידם לצאת גם כן לא היו דוחקין את הקץ. ולא עוד אלא שבאותה לילה נאמר, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (שמות יב-יב), וברש"י של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ ע"כ. ומסתמא אז נתבטל גם כח הכשפים שהיה בידם, וממילא נפתחו גבולות הארץ, ואף על פי כן לא יצאו עד עצם היום הזה, שאז קיבלו רשות עליון על ידי משה רבינו שיכולים לצאת.

*

עוד יש לומר, דהנה במדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה טו), וכל המרחם על בריות מרחמין עליו מן השמים, שנאמר (דברים יג-יח) ונתן לך רחמים [שתרחם על הבריות] ורחמך והרבך (שבת קנא:). והעושה צדקה וגמילות חסדים, הן בממונו, והן בגופו שעוזר לחבירו במה שיוכל לעזור, ממשיך על עצמו רחמים וחסדים למעלה, שגם כאשר לא מגיע לו מצד הדין, מכל מקום מתנהגים עמו לפני משורת הדין, ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. ובדרשות לחם שלמה (דרוש ט) פירש מה שמבקשים בתפלה, צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאומך יהודה וישראל, ולשון 'בעזרת ישראל' צריך ביאור, והוי ליה למימר קומה 'עוזר ישראל'. אך אנו מבקשים מה', עורה למה תישן, וצור ישראל קומה, קום עוזר לנו, אף שאנו מלאים עון, ומכף רגל ועד ראש אין בנו מתום, אבל קום 'בעזרת ישראל', בזכות שישראל עוזרים זה את זה, ופדה כנאומך יהודה וישראל, וכמאמרם (בבא בתרא י.) גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה ע"כ.

ושמעתי לבאר מה שאנו רואים שבהיות ישראל במדבר, כאשר חטאו לפני ה' יצא הקצף תיכף באופן מבהיל, בחטא העגל ובחטא המרגלים, וכמו שנאמר (שמות לב-י) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם, (במדבר יד-יב)

(מנחות פה.), וברש"י משל הוא, דמכניס תבן לעפריים למכור משונה הוא, שהרי יש שם תבואה הרבה, אף אתה עושה מכשפות בכאן, ואין מכשפין בעולם כמותנו ע"כ. וכאשר ירדו יעקב ובניו למצרים, כתיב (בראשית מז-יב) ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף. וגם אחר פטירת יעקב אמר יוסף לאחיו, אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם (שם נ-כא). וכיון שנהנו ממלכות מצרים בחנם, היה למצרים כח שליטה עליהם בכשפים, ולא יכלו לצאת מגבולם בגודל כח הכישוף שסגרו בזה את הארץ, ולכן אל תלחם את לחם רע עין.

אמנם הא תינח בשאר השבטים, אבל יוסף עצמו שהיה משנה למלך, מה שכלכל עצמו ומשפחתו מאוצר המלכות, לא היה בחנם, כי מלך היה ובדין מגיע לו זאת, ולא עוד אלא שהוא העשיר את מצרים בשנות הרעב, על כן בני אפרים לא אכלו נהמא דמצרים בחנם, ולכן לא שלטה עליהם כח הכישוף של גבולות מצרים, והם היה בידם לעבור את הגבול בלי מעצור, ולכן רק בני אפרים יצאו קודם הזמן. וזהו שדייק לומר 'שהיו מזרע המלוכה', ולא טעמו מנהמא דמצרים בחנם, ולא היה הגבול להם למעצור, ולכן יצאו הם דייקא ונשיהם ובניהם קודם הזמן.

ונראה דזהו גם מה שנאמר במשה, וישמע פרעה את הדבר הזה, ויבקש להרוג את משה, ויברח משה מפני פרעה, וישב בארץ מדין (שמות ב-טו). ולכאורה הלא גם עבד לא היה יכול לברוח ממצרים, ואיך ברח משה כאשר המלך רצה להורגו. אך נראה כי בהיות שבת פרעה גידלה אותו כבן, הרי מה שאכל ממצרים לא היתה בחנם, כי החוק מחייב לפרנס בני המלכות, על כן לא שלט עליו הכשפים של הגבולות, ושפיר היה יכול לברוח.

ונראה דמהאי טעמא איתא בגמרא (ברכות ט) הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב [נתנו להם רשות לצאת] שנאמר (דברים טו-א) הוציאתי ה' אלקיך ממצרים לילה, וכשיצאו לא יצאו ביום שנאמר (במדבר לג-ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה ע"ש. דהנה לכאורה הא דסבלו ישראל את הגלות יותר ממאתים

ג יש לומר בטעם שהחמיר הכתוב בעמוני ומואבי יותר מהמצרי, דהנה הכתוב מסיים, ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם, דלכאורה אין ענין זה לכאן. ופירשו בו דבשעה שרשע מבקש להרע לישראל והדבר עולה בידו, הרי סימן הוא זה שהיה ברצון השי"ת להעניש את ישראל, והרשע הזה לא היה אלא שליח ההשגחה העליונה, וכמו שנאמר (ישעיה י-ה) הוי אשור שבט אפי, כי אשור הוא השבט אשר בו רודה ה' את ישראל, ממילא איננו ראוי לעונש על כך, (ועיין ברמב"ן (בראשית טו-יד) למה באמת נענשו המצרים, והרי לא היו אלא שליחים למלא את רצון השי"ת ע"ש). אולם אם רואים כי זממו הרע של הרשע לא עלה בידו, הרי זה מוכיח שהוא לא פעל כלל על פי רצון השי"ת אלא על פי עצמו, ממילא ראוי הוא לעונש על כך. וזהו שאמרה תורה 'ולא אבה ד' לשמוע אל בלעם ויהפוך את הקללה לברכה', הרי נשתמע מזה שהוא לא היה כלל שליח ההשגחה להרע לישראל, אלא ביקש לעשות זאת מרצונו מחמת רשעותו, ממילא ראוי הוא לעונש, כי 'לא יבוא עמוני ומואבי' ע"כ (הובא במעינה של תורה).

ו לפי זה חטא מואב חמור יותר מחטא מצרים, כי במצרים היתה זאת גזירת ה', ולא חטאו אלא במחשבה, כי מה שעשו הרי היתה גזירת ה', ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-יג), לא כן מואב, שלא אבה ה' לשמוע אל בלעם, ומה ששכר את בלעם לא היתה כלל מגזירת שמים, אם כן הן המחשבה והן המעשה היה בזה חטא, על כן עונשם חמור יותר. וזהו שסיים הכתוב ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם וגו', שזהו נתינת טעם על מה שהחמירה התורה בהם יותר מהמצרי, שדור שלישי יבוא להם בקהל ה', ועמוני ומואבי לא יבא עד עולם.

אכנו בדבר ואורישנה ואעשה אותך לגוי גדול. במחלוקת קרח פצתה הארץ את פיה, וכאשר התלוננו העם אחר כך על משה אמר ה', הרומו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע (שם יז-יח), ועוד ועוד, ולא מצינו כזאת אחר זה שתהיה חרון אף ה' במדה כזו. אך הסיבה הוא, כי גדול יום הדין ומי יכילנו, עד שאמרו (ערכין יז). אלמלא בא הקב"ה בדין עם אברהם יצחק ויעקב אינן יכולין לעמוד מפני התוכחה ע"כ. אך בהיות שישראל גומלי חסדים המה, הם ממשיכים בזה על עצמם למעלה שיתנהגו גם עמהם במדת החסד. אך במדבר שנפל להם מן יום יום, והיה להם באר וענן, ושמלתך לא בלתה מעליך (דברים ח-ד), שענני הכבוד היו שפין בכסותם, ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושם עמהם (רש"י שם). אם כן לא היה שום דבר שהוצרכו זה לזה לעשיית חסד, כי לכל אחד היה מוכן כל צרכיו, מטה כסא שלחן מנורה, ולא עסקו במשא ומתן, ולא היה להם במה להמשיך על עצמם מדת החסד, על כן יצא הקצף מלמעלה עליהם בתוקפה.

ומעתה יש לומר, דעון מואב הוא על דבר אשר שכר את בלעם בן בעור לקללך, אך למה שלטה עליהם מדת הדין כל כך שלא יוכלו עבור זה לבוא בקהל ה' עד עולם, וזהו בשביל שאין בהם חסד, ולא קדמו אתכם בלחם ובמים. ואם אין מדת החסד אז הדין איום ונורא ונצחי, ועל כן נפסלו עד עולם. לא כן המצריים שהיה לישראל אצלם אכסניא בשעת הדחק, וכמו שאמר פרעה ליוסף בבואם שם, במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחיך (בראשית מז-ו), הרי שהיה בהם מדת החסד. ומה שעינו אחר כך את ישראל, אמר הכתוב (תהלים קה-כה) הפך לבם לשנוא עמו, (ובמצודות המקום הפך לב מצרים לשנוא את עמו), ולכן אם כי גם הם לא יבואו בקהל לך, אבל עונשם אינו נצחי, אלא דור שלישי יבא להם בקהל ה', כי במדת החסד אין הדין קשה כל כך.

הגליון הזה נתנדב על ידי

לעילוי נשמת דוד"ה חיים ב"ר ירמיהו ע"ה נפטר ב"ג אלול ת.נ.צ.ב.ה. נתנדב ע"י בנה הר"ר שלום וויטריאל הי"ו	מוה"ר ר' מאיר עקשטיין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונתו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונתו באירוסיו בתו למזל טוב	מוה"ר ר' מאיר גרינפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונתו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יעקב שלמה בראווער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונתו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' טובי שענקער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונתו בהולדת בנו למזל טוב
---	---	--	--	--	---